

The analysis of recent research. Architecture of Trinity Cathedral wrote many historians, writers, but most of all we liked historian GP Nadhin, he described Novomoskovskiy Cathedral as elegant carpentry, so in this example we try to show the charm of the house.

Research objective – about the construction of Trinity Cathedral, analyze and compare construction and those in our time, to convey to the reader that should be protected so old and stately buildings.

Conclusions. Call his salvation have heard today Cossacks fans of our past, national traditions, believers of various faiths, all Ukrainian. Hopefully, to the noble cause of Ukrainian rescue sanctuary will join representatives of all branches of our democratic government and the national conscious.

Now waiting for its cathedral Dmitry Yavornytsky on his Oles Gonchar and hero of his novel Nicholas Baglai student, he looks with hope in the soul of each of us. He needs no money, no hands of artisans, and our understanding of exceptional historic cathedral mission for our nation and humanity, which had its hide and builders patriots and defenders. Save Trinity Cathedral today - for us to take the exam in high spirituality. So again let the pious words of Oles Gonchar: «Councils keep their souls, friends! Cathedrals shower.. «

REFERENCES

1. **Abiltsov V.** Ukrayinska diaspora: vidatni postati. – K. : KIT. 2007. – 436 s.
2. **Gonchar O. T.** Sobor. – K. : Vitchizna, 1968. – 26 s.
3. **Logvin G. N.** Po Ukrayini. – K. : Mistetstvo, 1968. – 446 s.
4. **Nadhin G. P.** Pamyat o Zaporozhe. – M., 1877. – 69 s.
5. **Timoshik M. S.** Istoria vidavnichoyi spravi: pidruchnik. – 2-ge vid., vipravlene. – K. : Nasha kultura inauka, 2007. – 496 s.
6. Ukrayinske kozatstvo. Mala entsiklopediya. Samarskiy Troyitskiy sobor. – K. : Geneza , 2002. – 440 s.

УДК 94+728:692

УКРАЇНСЬКА МАЗАНКА КРІЗЬ СТОЛІТТЯ: МАЗАНКА ТА САМАННА ХАТА

В. С. Єгорова, асист., Є. Панченко, студ.

Ключові слова: мазанка, саманна хата, саман, каркас, житло степового регіону, декоративна будова

Постановка проблеми. Хата мазанка протягом століть була традиційним житлом Центральної та Східної України. У будівництві мазанки використовувалися місцеві будівельні матеріали: глина, солома, очерет, дерево. У наш час мазанка – це декоративна будова, яке об'єднує в собі одночасно і затишок справжнього житла, і міцність, і стійкість до вологи та холоду. Нинішня хата мазанка, побудована із застосуванням нових технологій, має сучасний дизайн, в якому поєднується дух минулого і практичність сьогодення [6]. Набуло популярності використання будівель подібного типу в основному як дачних котеджів, туристичних будиночків, ресторанів і навіть декоративних будов, які привносять із собою затишок і створюють неповторну обстановку, значно відрізняючись від будь-якого сучасного житла [6].

Аналіз публікацій. Дослідженням теми українського хатобудування, зокрема, особливостей територіальної типології хат, займалися видатні вчені та етнографи. Яскравим прикладом є А. Г. Данилюк, який вклав значний внесок у розвиток етнографічної науки [1]. У наш час з'являється все більше і більше дослідників архітектурної спадщини, а також молодих спеціалістів, що пропонують упровадження нових інновацій. Зокрема, архітектурна студія «Ансамбль» пропонує цікаві праці з точки зору нових технологій хатобудування.

Мета статті – проаналізувати основні традиції хатобудування степового регіону, познайомити читачів з особливостями технології зведення хат, звернувши увагу на типи, які мають популярність у сучасному будівництві.

Виклад матеріалу. Хоча інновації в будівництві – це рушій прогресу, не варто все ж забувати і про традиції, які своїм корінням ідуть в далеке минуле. Варто зазначити, що історично склалося кілька способів зведення мазанок. Раніше частіше всього будинки подібного типу будувалися на основі ретельно підготовленого каркаса з тонких гілок,

утеплених прошарком з очерету, поверх якого накладалася шар за шаром глина з соломою. На сучасному етапі будівництво мазанки здійснюється за вже традиційною технологією з деякими поправками, внесеними завдяки розвитку і вдосконаленню будівельної галузі.

Рис. 1. Українська мазанка забудови минулого століття і сучасна хата мазанка

Технологічний процес спорудження мазанки хоча і простий, але не втрачає традиційної послідовності операцій. Отже, якщо ми будемо мазанку, то найперший етап – це закладка стрічкового фундаменту. Не варто робити його занадто міцним, оскільки вага стін із саману або на основі дерев'яного каркаса, утепленого очеретом, дає низьке навантаження на фундамент. Товщина стіни мазанки від 26 до 30 см, що за теплоізоляційними властивостями прирівнюється до 120 см цегляної кладки. Наступний етап – зведення несного каркаса. Дерев'яний каркас, на основі якого будується стіна хати, зазвичай виготовляється з сосни або дуба. На Правобережжі відстань між стовпами каркаса заповнювали дерев'яними горбилями, які горизонтально закладали в пази цих стовпів. У лівобережному варіанті переважав вертикальний спосіб заповнення каркаса. Проміжки між стовпами каркаса закладали більш тонким деревом – торчами, які заводили зверху у поздовжню обводку, а знизу або закопували в землю, або вставляли у нижню балку – підвалини. Торчові стіни з обох боків обмазували глиною та білили. Для кращого прилягання обмазки її накладали на забиті у стіни дерев'яні кілки [3].

У ХХ столітті замість тиблів (тибель, клинець – кілочки із твердого дерева, що застосовують для з'єднання великих дерев'яних конструкцій) почали набивати металевими цвяхами дерев'яні планки або дранку. Стіни з плетеним заповненням каркаса були поширені у зоні Лісостепу та Степу. Вони мали досить легкий каркас із густо поставлених стовпчиків, які скріплювали кількома рядами горизонтальних жердок. Каркас вертикально заплітали хмизом, лозою, очеретом, а далі з обох боків обмазували товстим шаром глиносоломи. Поряд із каркасною у лісостеповій і особливо у степовій частині України побутувала безкаркасна техніка зведення стін із глиносолом'яних вальків та блоків-цеглин, а в ряді районів – із природного каменю – ракушняку, солонцю. У правобережних лісостепових районах дах покривали переважно соломою, зв'язаною снопиками, а в лівобережних – розстеленою соломою.

Рис. 2. Дерев'яний каркас покрівлі

Рис. 3. Очеретяні плити

Утеплення – це фінішний етап зведення мазанки. На підготовленому каркасі закріплюються очеретяні плити, просочені спеціальними розчинами проти гниття, паразитів і загоряння [6]. Згодом усю конструкцію покривають шаром глини, після висихання якої стіни

покривають тонким рівним шаром вапна з цементом, завдяки чому хата мазанка стає дуже ошатною.

Дах будівлі традиційно криють очеретом. Як же виконували перекриття раніше? Технологія була проста. Уздовж подовжньої осі будинку проходила головна балка – сволок, зазвичай із сосни. Сволок вважався житлом домовика. На цю балку спиралися прогони, на які накидали глину. Там, де як прогони використовували дошку, стеля мала вигляд міхура, що звисав у приміщення. Тому деформації стелі були явищем постійним. Горище завжди використовували для сушіння та зберігання речей. Від того іноді слабке перекриття в деяких місцях могло дати нерівномірну усадку, через що могли з'явитися хвилі. Тоді під сволок підставляли так звану «дядину» – підпорку з міцного дерева, а пізніше – з залізних балок, у вигляді літери Т (Павлоградський район).

Хата з очеретяною покрівлею являє собою екологічно чистий будинок, який не тільки відрізняється всім необхідним набором характеристик (водостійкість, міцність, прийнятна вартість), а ще й прекрасно акумулює тепло. Отже, сучасна мазанка – це колоритний, оригінальний і самобутній куточок історії, який кожен може відтворити у себе в дворі.

Ще одним традиційним видом житла степового регіону є хата із саману. Більш давніми житлами, мабуть, можна вважати лише печери. Саман – один із найдавніших будівельних матеріалів. Мабуть, ровесник землебиту (землебит – технологія будівництва з утрамбованого ґрунту. До складу землебитної суміші можуть входити земля, глина, пісок, крейда, вапно, цемент, дрібне каміння. Залишки перших відомих споруд, збудованих за цією технологією, відносять до періоду неоліту.) А старші будинків із саману в людській історії тільки природні печери. Незважаючи на стародавню історію, саман не зійшов повністю з арени будівельних матеріалів. Звичайно, із саману сьогодні не будують урядових будівель і промислових об'єктів, як це було у Стародавньому Вавилоні, але в індивідуальному будівництві цей матеріал сьогодні повертає собі колишню популярність. Саман – це суміш глини, соломи і води, з якої формують блоки шляхом заливання у дерев'яну опалубку [5]. В результаті застигання суміші виходить будівельний матеріал з унікальними властивостями, залежними від пропорцій компонентів. Виділяють важкий і легкий саман. Важкий – це матеріал для стін, що дозволяє виготовляти несні конструкції будинку. Легкий саман може служити тільки як утеплювач і ним набивають дерев'яні каркаси. Стіни із саману товщиною 30 – 60 см зберігають тепло в будинку за рахунок своєї теплоізоляційної здатності. Покрівля та зовнішня обробка стін із саману виконуються так само, як і в хаті мазанці [4]. А фундаментом такої хати може слугувати сам саман. Якщо збудувати саманну хату ніби вкопану в землю, тепло від неї передаватиметься на саму конструкцію.

Рис. 4. Формування саманних блоків

Рис. 5. Схема подачі блоків

Висновок. Дослідивши особливості технології будівництва хат степового регіону, можна зробити висновок, що найпоширенішими видами будівель цієї території впродовж століть були мазанка та саманна хата. З плином часу змінювалася деталі технології будівництва, але матеріали залишались незмінними. Завдяки своєму природному походженню матеріали, використані у спорудженні мазанок і саманних хат, мають унікальні властивості з точки зору технології будівництва, умов та часу експлуатації, економічності та екологічності. Будинки такого типу – це справжня знахідка для зруйнованих регіонів Сходу в епоху економічної кризи післявоєнного періоду та наявної екологічної ситуації.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Данилюк А. Г. Давня архітектура українського села. Етнографічний нарис. – К. : Техніка, 2008. – 256 с.

2. Данилюк А. Г. Українська хата / А. Г. Данилюк. – К. : Наук. думка, 1991. – 110 с.
3. Самойлович В. П. Українське народне житло (кінець XIX – початок XX ст.) / В. П. Самойлович. – К. : Наукова думка, 1972. – 56 с.
4. Эванс Я. Дом из самана. Философия и практика / Я. Эванс, М. Дж. Смит, Л. Смайли; пер. с англ. – К. : Вид-во ПП «Пі!», 2004. – 337 с.
5. Макдональд С. Стройте дом из соломенных блоков : практ. рук. / С. Макдоналд, М. Мирман. – Минск, 1996. – 60 с.
6. Лапин Ю. Экожилье – ключ к будущему / Ю. Лапин. – М., 1998. – 160 с.

SUMMARY

Problem statement. Daubed house during centuries was traditional dwelling in central and eastern parts of Ukraine. Such type of buildings became popular today for use as village cottages, tourist houses, restaurants and even decorative constructions. They give comfort and unique atmosphere that is differ from any contemporary dwelling. Modern daubed house, that is constructed with application of new technologies, has modern design, which connect the spirit of the past and utility of the present time.

The analysis of recent research. The research of the ukrainian houses' building, especially of the features of houses' regional types, carried out outstanding scientists and ethnographers. One of them is A. Danylyuk, who made important contribution to development of ethnography [1]. In our time it appears more and more young scientists of architectural heritage which offer application of innovations. In particular, new works on the technology of house building.

Research objective. To analyse main traditions of house building in steppe region, to discover the features of technologies of houses' building up and to point out the types of buildings which are popular in modern building industry.

Conclusions. Most popular types of buildings in steppe region were Daubed house and adobe house during centuries. In time the details of building technologies have changed, but the materials stayed invariable. Because of natural origin the material used in construction of such houses have the unique operational, economic and ecological attributes. Such buildings are true discovery for destroyed eastern regions in conditions of economical crisis and bad ecological situation.

REFERENCES

1. Danylyuk A. G. Davnia architektura ukrainskogo sela. Etnografichniy narys. – K. : Tehnika, 2008. – 256 s.
2. Danylyuk A. G. Ukrainska hata / A. G. Danylyuk. – K. : Naukova dumka, 1991. – 110 s.
3. Samoylovych V. P. Ukrainske narodne zytlo (kinec XIX – pochatok XX st.) / V. P. Samoylovych. – K. : Naukova dumka, 1972. – 56 s.
4. Evans Ya. Dom is samana. Filosofiya i praktika / Ya. Evans, M. J. Smit, L. Smaili; perevod s angl. – K. : Pi!, 2004. – 337 s.
5. Makdonald S. Stroite dom iz solomennyh blokov: prakt. ruk. / S. Makdonald, M. Mirman. – Minsk, 1996. – 60 s.
6. Lapin Yu. Ekozilye – klyuch k budushchemu / Yu. Lapin. – M., 1998. – 160 s.

УДК 908:728

ІСТОРІЯ ЗАБУДОВИ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

В. С. Єгорова, асист., О. Холявченко, студ.

Ключові слова: Катеринославська губернія; українська хата; розташування поселень; інтер'єр та екстер'єр будинків; запорізький, грецький та німецький типи хат; плетено-мазанкові, лампачеві, глинобитні хати

Постановка проблеми. Для гарного ознайомлення із забудовою Катеринославської губернії наприкінці ХІХ ст. замало розглянути лише декілька будинків та низку архітектурних характеристик. Адже забудову міст треба обов'язково вивчати комплексно та на історичному тлі. Тому наше завдання – надати опис архітектурної історії губернії, розглядаючи тогочасне